

Monitor cultuurparticipatie

Eindmeting

Het Programma Cultuurparticipatie Mooi Meedoen! Zuid-Holland 2009-2012 is in de periode 2009-2012 uitgevoerd door provinciale culturele instellingen en samenwerkende gemeenten. Het doel van het Programma Cultuurparticipatie was dat iedere inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, actief in aanraking kwam met kunst, media en cultureel erfgoed. Jaarlijks heeft het Tympaan Instituut de voortgang van de uitvoering van het Programma Cultuurparticipatie in beeld gebracht. De resultaten van de eindmeting van deze monitor worden in deze notitie beschreven. Aan het eind van het Programma Cultuurparticipatie kan worden geconcludeerd dat de doelstellingen van het Programma Cultuurparticipatie vrijwel volledig zijn behaald.

februari 2013 - W. van der Heide, M.G.A. Ligtoet-Janssen
© Tympaan Instituut

Deze gratis uitgave is onder vermelding van 0540 te bestellen bij het Tympaan Instituut, Postbus 93010, 2509 AA Den Haag
tel 070 3371000 - fax 070 3371010 - info@tympaan.nl

Inleiding

Programma Cultuurparticipatie 2009-2012

Het Programma Cultuurparticipatie Mooi Meedoen! Zuid-Holland 2009-2012 (Programma Cultuurparticipatie) is in de periode 2009-2012 uitgevoerd door provinciale culturele instellingen en gemeenten die samenwerken in het kader van de Regionale Agenda's Samenleving (regio's¹). Het doel van het Programma Cultuurparticipatie was dat iedere inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, actief in aanraking kwam met kunst, media en cultureel erfgoed. In dit programma werden drie programmalijnen onderscheiden:

- amateurkunst
- cultuureducatie
- volkscultuur

Op verzoek van de provincie Zuid-Holland heeft het Tympaan Instituut jaarlijks een prestatie-monitor over het Programma Cultuurparticipatie uitgevoerd. Deze monitor biedt inzicht in de mate waarin de prestatiedoelen door middel van de uitvoering van projecten in de periode 2009-2011 zijn gehaald.

Aan het eind van het Programma Cultuurparticipatie kan op basis van het monitoronderzoek worden geconcludeerd dat de doelstellingen van het Programma Cultuurparticipatie voor 2012 in de periode 2009-2011 vrijwel volledig zijn gerealiseerd. Jaarlijks zijn er circa 130-150 projecten door regio's en provinciale cultuurinstellingen uitgevoerd die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het realiseren van de prestatiedoelen. Regio's vinden de regionale samenwerking die op het gebied van cultuurparticipatie is ontstaan de belangrijkste opbrengst van het Programma Cultuurparticipatie.

De provincie Zuid-Holland voert vanaf 2013 geen taken meer uit op het gebied van cultuurparticipatie. Wel blijft de provincie op verzoek van de gemeenten in de periode 2013-2016 nog zorgen voor de regionale ondersteuning van cultuureducatie in het primair onderwijs, zodat een geleidelijke overdracht van deze taken aan gemeenten mogelijk is. Met de stevige basis die tot en met 2012 is gelegd, kunnen scholen, instellingen, cultuurnetwerkers en gemeenten vanaf 2013 verder aan de slag om de actieve cultuurparticipatie in Zuid-Holland lokaal en regionaal te verankeren.

Leeswijzer

Deze rapportage beschrijft de resultaten van het Programma Cultuurparticipatie 2009-2012.

Achtereenvolgens wordt ingegaan op:

- vraagstelling en aanpak
- uitgevoerde projecten
- bereiken van de doelstellingen
- effecten
- terugblik vanuit de regio's
- cultuurparticipatie vanaf 2013

---

¹ De projecten van samenwerkende gemeenten worden in zeven regio's uitgevoerd in het kader van de RAS. In de stadsregio Rotterdam maakt cultuurparticipatie geen onderdeel uit van de RAS maar zijn er in vier subregio's gezamenlijke afspraken van gemeenten op het gebied van cultuurparticipatie. In verband met de leesbaarheid is geen onderscheid gemaakt tussen regio's en subregio's, maar wordt steeds de term 'regio' gebruikt als het gaat om projecten van samenwerkende gemeenten.

In de bijlagen bij deze notitie/rapportage is de volgende informatie te vinden:

- provinciaal beleidskader (bijlage 1)
- algemene kaders projecten 2011 (bijlage 2)
- indeling regio's (bijlage 3)
- regionale projecten 2011 (bijlage 4)
- projecten provinciale cultuurinstellingen 2011 (bijlage 5)

Vraagstelling en aanpak monitor cultuurparticipatie

In 2010 en 2011 zijn de eerste twee metingen van de monitor uitgevoerd. Hierin zijn op basis van de inhoudelijke verantwoordingen van samenwerkende gemeenten en provinciale cultuurinstellingen de uitvoering en resultaten van projecten in beeld gebracht en de mate waarin hierdoor is bijgedragen aan de provinciale doelen. In 2012 is de eindmeting van de monitor uitgevoerd. Hierin stond de volgende vraagstelling centraal:

- 1 Welke prestaties in het kader van het Programma Cultuurparticipatie zijn door de samenwerkende gemeenten en de provinciale cultuurinstellingen in 2011 geleverd?
- 2 In hoeverre zijn er veranderingen in de prestaties in 2011 in vergelijking met de prestaties in 2009 en 2010?
- 3 In hoeverre zijn door de prestaties van de provinciale culturele instellingen en de samenwerkende gemeenten de prestatiedoelen 2012 van het Programma Cultuurparticipatie gerealiseerd?

Voor de eindmeting zijn de inhoudelijke verantwoordingen 2011 geanalyseerd en is teruggeblikt op de jaren 2009 en 2010. Om conclusies te kunnen trekken over de mate waarin de doelstellingen voor 2012 zijn behaald is daarnaast gebruikgemaakt van de resultaten van andere onderzoeken die het Tympaan Instituut de afgelopen jaren heeft uitgevoerd, waaronder het onderzoek naar netwerkontwikkeling (Van Essen, Ligtvoet-Janssen 2011) en het onderzoek naar innovatieve projecten volkscultuur (Van der Heide et al 2012). De evaluatie van projecten 2012 vindt door de provincie Zuid-Holland zelf plaats bij de vaststelling van de subsidies vanaf juli 2013.

Uitgevoerde projecten

Regionale projecten

Er zijn in 2011 in totaal 135 regionale projecten uitgevoerd. Van het totaal aantal projecten was ongeveer 60% (mede) gericht op amateurkunst, ongeveer de helft op cultuureducatie en circa een derde volkscultuur. In totaal bedroeg het budget voor de (sub)regionale projecten ruim 2,1 miljoen euro, waarvan circa 1 miljoen afkomstig was uit provinciale middelen en circa 1,1 miljoen afkomstig was uit matching door gemeenten². Van het totale budget is naar schatting 34% besteed aan amateurkunst, 39% aan cultuureducatie en 17% aan volkscultuur. Van circa 10% van het totale budget is onbekend aan welke programmalijnen de middelen zijn besteed. Wanneer het aantal projecten per programmalijn en de budgetten voor de jaren 2009, 2010 en 2011 met elkaar worden vergeleken dan valt op dat:

- zowel het aantal projecten als het totale budget in de periode 2009-2011 is toegenomen (respectievelijk met 19 en 27%);
- in 2009 en 2011 het zwaartepunt lag bij projecten op het gebied van amateurkunst, terwijl in 2010 het zwaartepunt bij cultuureducatie lag wat betreft aantallen projecten binnen de ver-

---

² Samenwerkende gemeenten moeten de provinciale subsidie aanvullen met de helft van het bedrag dat zij aan provinciale subsidie ontvangen.

schillende programmalijnen. In termen van budget is cultuureducatie gedurende alle jaren het grootst geweest;

- in 2009 en 2010 de helft van de projecten aandacht besteedde aan volkscultuur en dat dit in 2011 circa een derde van de projecten betrof. In 2011 is hiervoor ook minder budget ingezet dan in de voorgaande jaren.

Projecten provinciale cultuurinstellingen

Er zijn in 2011 in totaal 22 projecten uitgevoerd door de provinciale cultuurinstellingen. Net als in voorgaande jaren lag in 2011 het accent op de programmalijn cultuureducatie. Van de 22 projecten was 36% (mede) gericht op amateurkunst, 73% op cultuureducatie en 32% op volkscultuur. Het budget voor de provinciale projecten bedroeg circa 1,55 miljoen euro, waarvan naar schatting 21% is besteed aan amateurkunst, 40% aan cultuureducatie en 46% aan volkscultuur.

Wanneer projecten en financiën 2011 worden vergeleken met 2009 en 2010 dan valt op dat het zwaartepunt, zowel in aantal projecten als in budget, in alle jaren bij de programmalijn cultuureducatie heeft gelegen. Het budget voor cultuureducatie is in de periode 2009-2011 met circa 10% toegenomen, terwijl de financiën die zijn ingezet voor amateurkunst vrijwel gelijk is gebleven en de inzet van middelen voor volkscultuurprojecten met circa 7% afgenomen. Amateurkunst is in termen van budget alle jaren de kleinste programmalijn geweest. In alle jaren zijn rond de twintig projecten uitgevoerd en is het totale budget grotendeels gelijk gebleven. Voor het merendeel betroffen de projecten van de provinciale cultuurinstellingen projecten die gedurende 2009-2011 jaarlijks zijn uitgevoerd.

Bereiken van de doelstellingen

Bijdrage aan centrale doelstelling

De centrale doelstelling van het programma cultuurparticipatie luidde:

Iedere inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, komt actief in aanraking kwam met kunst, media en cultureel erfgoed

De projecten van zowel (sub)regio's als provinciale instellingen hebben in belangrijke mate bijgedragen aan deze centrale doelstelling. In de periode 2009-2011 was een belangrijk kenmerk van projecten dat ze gericht waren op zowel brede als specifieke doelgroepen, met een grote diversiteit aan kunst- en cultuurdisciplines en dat ze gericht waren op zowel receptieve als actieve participatie. Daarnaast zijn veel projecten in samenwerking met andere culturele en maatschappelijke organisaties uitgevoerd en hadden ze veelal een groot bereik. Op diverse manieren is in de projecten aangesloten bij de wensen van de doelgroep, zoals de organisatie van activiteiten die aansluiten bij de belevingswereld van jongeren, organisatie van bijeenkomsten ten behoeve van de aansluiting van vraag en aanbod op het gebied van cultuureducatie en samenwerking tussen een breed scala aan culturele en maatschappelijke organisaties. Meer dan de helft van de projecten was gewijd aan actieve kunstbeoefening. De projecten hebben ook effect gehad. Uit publieksonderzoek dat bij een aantal projecten is uitgevoerd blijkt dat deelnemers, naar eigen zeggen, meer aan cultuur zijn gaan doen, dankzij het project.

Algemene prestatiedoelen

De algemene prestatiedoelen van het programma cultuurparticipatie luiden:

- In 2012 zijn acht regionale meerjarenplannen Cultuurparticipatie van samenwerkende gemeenten ontwikkeld. Hierin ligt de nadruk op het stimuleren van actieve participatie en regionale identiteit. Deze meerjarenplannen moeten zorgen voor een goede spreiding van kunst en cultuur (geografisch en over doelgroepen).

- 75% van de innovatieve projecten cultuurparticipatie van provinciale cultuurinstellingen worden na ontwikkeling op de Regionale Agenda Samenleving geplaatst. De provinciale instellingen cultuur zijn toegerust om flexibel in te spelen op vragen van samenwerkende gemeenten en het maatschappelijk middenveld (met name onderwijs) op het gebied van innovatie, ontwikkeling, kennisoverdracht en ondersteuning. 60% van de projecten binnen het innovatiebudget is op aanvraag van gemeenten/maatschappelijk middenveld ontwikkeld.
- Voor acht regio's is een eenduidige netwerkstructuur ontwikkeld en geïmplementeerd voor vragers en aanbieders op het gebied van cultuurparticipatie en -educatie.
- In 2012 is er een provinciebreed Cultuurmenu ontwikkeld voor alle leerlingen, in zowel het primair als het voortgezet onderwijs. Daarbij wordt het provinciaal basisaanbod zo veel mogelijk ingepast in het aanwezige lokale en regionale aanbod.

Uit de beschrijving van de resultaten voor de prestatiedoelen per programmalijn (zie hieronder), blijkt dat de algemene doelstellingen voor de periode 2009-2012 in 2011 geheel zijn behaald.

Bijdrage aan de doelstellingen per programmalijn

Tabel 1 Overzicht doelstellingen en resultaten per programmalijn

doelstellingen 2012	resultaat 2011
amateurkunst	
acht meerjarige programma's gerealiseerd	Er zijn in elf (sub)regio's projecten uitgevoerd en daarmee in vrijwel elke Zuid-Hollandse gemeente met minder dan 90.000 inwoners. Een exact percentage is niet te geven, aangezien in het verantwoordingsformulier niet is gevraagd in welke gemeenten de activiteiten zijn uitgevoerd. Naar schatting zijn de inwoners van 90-95% van gemeenten met minder dan 90.000 inwoners bereikt.
versnippering binnen de programma's drastisch verminderd	Er kan van minder versnippering in programma's worden gesproken als de verschillende activiteiten binnen een programma met elkaar samenhangen. Een aantal regio's heeft ervoor gekozen om één overkoepelend programma te ontwikkelen. Onder dezelfde noemer zijn vervolgens verschillende activiteiten georganiseerd. Dit betreft in ieder geval de regio's Voorne-Putten, Haaglanden en Nieuwe Waterweg Noord, waar gekozen is voor één of twee centrale thema's (op Voorne-Putten de regionale canon in Voorne in alle Staten, de regionale identiteit in Haaglanden en in Nieuwe Waterweg Noord onder meer muziekfestivals waaraan verschillende activiteiten gekoppeld waren). In mindere mate is deze samenhang ook te vinden in Albrandswaard-Barendrecht, waar muziek door amateurkunstenaars de kapstok was voor veel activiteiten. In Capelle aan den IJssel-Krimpen aan den IJssel is maar één project uitgevoerd, in andere regio's lijkt er minder samenhang te zijn tussen de verschillende activiteiten op het gebied van amateurkunst.

doelstellingen 2012	resultaat 2011
zichtbaarheid amateurkunst vergroot en toegankelijk gemaakt in al haar (nieuwe) verschijningsvormen	In vrijwel alle regio's zijn in de periode 2009-2011 activiteiten georganiseerd gericht op de vergroting van de zichtbaarheid van de amateurkunst. Dit is onder meer gerealiseerd door het uitvoeren van amateurkunstvoorstellingen op 'ongewone' locaties, bijvoorbeeld in winkelcentra en door de organisatie van laagdrempelige festivals. Hoewel het zwaartepunt bij muziek lag, zijn ook andere amateurkunstdisciplines ruim aan bod gekomen, waaronder nieuwe media.
relatie professionele kunst, cultuureducatie en amateurkunst op regionaal niveau versterkt	In vrijwel alle amateurkunstprojecten heeft samenwerking plaatsgevonden tussen professionele en amateurkunstenaars. Voor projecten op scholen is samengewerkt met het onderwijs (zowel basis- als voortgezet onderwijs), voor buitenschoolse cultuureducatie is samengewerkt met onder meer theater-, muziek en dansscholen.
regionale samenwerking lokale instellingen versterkt	Op diverse manieren is de regionale en lokale infrastructuur versterkt. Er is in de projecten interdisciplinair samengewerkt, veel gebruikgemaakt van het eigen regionale en lokale netwerk, de projecten hebben nieuwe vrijwilligers opgeleverd, amateurkunstverenigingen hebben zich kunnen profileren en er is meer aandacht gegeneerd voor zowel het professionele kunstenaarsaanbod als het aanbod van amateurkunstverenigingen.
projecten in regionale plannen en innovatieprojecten gaan van de gebaande paden af	Er zijn door de regio's en de provinciale cultuurinstellingen nieuwe en vernieuwende projecten ontwikkeld en uitgevoerd, waaronder: - activiteiten die in het kader van de themajaren zijn uitgevoerd, waardoor er inhoudelijke verbindingen tussen de drie programmalijnen zijn ontstaan en (materieel en immaterieel) erfgoed zowel receptief als actief kon worden beleefd; - projecten waarin aandacht was voor (de inzet van) nieuwe, digitale media.
50% van de invulling van de regionale programma's gebeurt door provinciale cultuurinstellingen	Er zijn in alle regio's amateurkunstprojecten door de provinciale cultuurinstellingen uitgevoerd, maar niet als onderdeel van een regionaal programma ¹ . Het budget dat door de provinciale cultuurinstellingen aan amateurkunst is besteed is circa een derde van het totale budget voor amateurkunst.

doelstellingen 2012	resultaat 2011
cultuureducatie	
<p>cultuurmenu ontwikkeld voor alle scholen in zuid-holland (voornamelijk met autonome middelen)</p>	<p>Er is een website (http://www.cultuurme.nu) ontwikkeld waarop het aanbod aan cultuureducatieprojecten van een breed scala aan organisaties (provinciaal, regionaal en lokaal) is te vinden. Naast projecten die door provinciale cultuurinstellingen ontwikkeld zijn in het kader van het Programma Cultuurparticipatie betreft dit andere projecten van de provinciale cultuurinstellingen alsmede projecten van andere aanbieders (zoals bibliotheken, musea en historische verenigingen en commerciële kunstinstellingen)². CultuurMe.nu heeft in de afstemming van de vraag en aanbod van cultuureducatie in veel regio's een belangrijke rol gespeeld (Van Essen, Ligtfoot-Janssen 2011).</p>
<p>provinciale instellingen spelen een belangrijke rol bij ondersteuning van het onderwijs, lokale en regionale cultuurinstellingen en gemeenten op het gebied van cultuureducatie (via de ras regio's en/of via cultuurmenu)</p>	<p>- Er zijn (vraaggericht) projecten ontwikkeld en uitgevoerd voor en met het onderwijs. Het merendeel van de regio's heeft gebruikgemaakt van de ondersteuning door provinciale cultuurinstellingen bij het inhoudelijke opzetten van projecten (bijvoorbeeld meedenken over geschikte locaties voor een project), coördinatie van het opzetten en de uitvoering van het project en het volledig laten uitvoeren van een project door een provinciale cultuurinstelling (waarbij feitelijk dus een project van een provinciale cultuurinstelling werd ingekocht, bijvoorbeeld Erfgoedspoor van Erfgoedhuis Zuid-Holland). Daarnaast zijn de cultuurnetwerkers door Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland ondersteund onder meer door middel van bijeenkomsten gericht op kennisuitwisseling. Vergaarde kennis en informatie zijn ingezet ten bate van de eigen regio.</p> <p>- Naast ondersteuning van de cultuurnetwerkers heeft Kunstgebouw jaarlijks de manifestatie CULTED voor scholen, gemeenten en culturele instellingen in Zuid-Holland georganiseerd, waarin verschillende thema's centraal stonden³.</p> <p>- De provincie heeft in het najaar van 2010 de RAS-cultuurkaart geïntroduceerd. De RAS-cultuurkaart gaf elke regio de mogelijkheid extra advies in te kopen bij alle provinciale cultuurinstellingen. In de praktijk hebben alleen Kunstgebouw en Erfgoedhuis ondersteuning geboden. Zeven regio's hebben de RAS-cultuurkaart ingezet. De RAS-cultuurkaart stimuleerde vraaggerichte ondersteuning aan samenwerkende gemeenten. De ondersteuning was gericht op netwerkontwikkeling (bijvoorbeeld de organisatie van netwerkbijeenkomsten of rondom samenwerking op het gebied van erfgoed, maar ook op visievorming en versterking van het regionale programma cultuurparticipatie (zoals het versterken van de projectaanvraag of het opzetten van een regioproject, waardoor netwerkontwikkeling is gestimuleerd). Hoewel de afstemming rond de RAS-cultuurkaart niet helemaal soepel is verlopen, bleken de regio's die ondersteuning hebben ontvangen hierover unaniem tevreden te zijn (Van Essen, Ligtfoot-Janssen 2011).</p>

doelstellingen 2012	resultaat 2011
regionale projecten cultuureducatie via de ras regio's, gericht op de verbinding tussen binnen- en buitenschools leren gerealiseerd	De verbinding tussen binnen- en buitenschools leren vond met name plaats in projecten gericht op talentontwikkeling, waarbij professionele kunstenaars werden ingezet, die workshops op scholen verzorgden en waarbij buitenschools een verdieping van/aanvulling op deze workshops plaatsvond en de talenten werden getoond (bijvoorbeeld in familievoorstellingen). Op basis van de beschikbare gegevens kan geen uitspraak worden gedaan over het aantal projecten met een binnen- en een buitenschoolse component.
gestroomlijnde netwerken gerealiseerd voor cultuureducatie en cultuurparticipatie, waarbij het afstemmen van vraag en aanbod centraal staat	Met uitzondering van de subregio's van de Stadsregio Rotterdam, is er in elke regio een cultuurnetwerker actief die in de periode 2009-2011 heeft gezorgd voor de afstemming van vraag en aanbod. Dit gebeurde vooral door het organiseren van en aansluiten van ambtelijke en portefeuillehoudersoverleggen, het organiseren van regionale netwerkbijeenkomsten met het onderwijs en aanbieders van cultuureducatie en door aan te sluiten bij lokale overleggen van het onderwijs met culturele instellingen. Als gevolg hiervan is cultuureducatie hoger op de gemeentelijke agenda's komen te staan en is de (integrale) samenwerking bevorderd, waaruit nieuwe ideeën en projecten van de grond zijn gekomen. Ook is meer wederzijds begrip tussen gemeenten en culturele instellingen ontstaan: gemeenten kennen het aanbod in de regio en de instellingen zijn beter op de hoogte van het regionale beleid (Van Essen, Ligtvoet-Janssen 2011).
volkscultuur	
diversiteit en bewustwording immaterieel erfgoed zijn vast onderdeel geworden van de boekjaaractiviteiten van de provinciale instellingen	Met uitzondering van Popunie hebben alle provinciale cultuurinstellingen in de periode 2009-2011 projecten op het gebied van volkscultuur uitgevoerd, vaak in het kader van het betreffende provinciale themajaar. Projecten op het gebied van popmuziek zijn niet uitgevoerd in het kader van volkscultuur, maar zijn wel een onderdeel van ons immaterieel erfgoed. Wanneer dit als uitgangspunt wordt genomen, hebben alle provinciale cultuurinstellingen aandacht besteed aan immaterieel erfgoed.
nieuwe methoden en technieken ontwikkeld voor de bewustwording van en het leren over verschillende culturen	In de periode 2009-2011 zijn, naast projecten die zich richtten op tradities en ambachten, tal van innovatieve volkscultuurprojecten ontwikkeld. Vernieuwende formats die zijn ingezet zijn onder meer de inzet van re-enactmentgroepen voor het naspelen van historische gebeurtenissen, de inzet van acteurs die als historisch figuur 'in levende lijve' de geschiedenis aan basisschoolleerlingen vertelde en filmpjes op YouTube met informatie over de streek (Van der Heide et al 2012).

¹ Voor zover bekend uit inhoudelijke verantwoordingen

² In hoeverre deze projecten zijn ingekocht door het onderwijs is onduidelijk, omdat dit geen onderdeel heeft uitgemaakt van de monitor.

³ Zoals de invulling van maatschappelijke stages voor leerlingen in het voortgezet onderwijs bij culturele instellingen, maatschappelijke thema's in de kunst- en cultuureducatie in het voortgezet onderwijs, jongeren in culturele organisaties en cultuureducatie met kwaliteit in het primair onderwijs.

Doorsnijdende thema's

Binnen de programmering zijn drie doorsnijdende thema's benoemd. De doelstellingen van deze doorsnijdende thema's zijn in de periode 2009-2011 grotendeels behaald.

Tabel 2 Overzicht doelstellingen en resultaten per doorsnijdend thema

thema	resultaten
<p>Diversiteit: de provincie zet niet alleen in op diversiteit van herkomst, maar ook op diversiteit in leeftijd en economische draagkracht. Verder is in Zuid-Holland een groot verschil tussen het stedelijke en landelijke gebied zichtbaar. Diversiteit moet daarom een integraal onderdeel worden van alle provinciale cultuurinstellingen.</p>	<p>In de periode 2009-2011 is een grote diversiteit aan doelgroepen bereikt. Er zijn zowel projecten uitgevoerd voor brede doelgroepen (bijvoorbeeld muziekfestivals) en projecten voor specifieke doelgroepen (waaronder jongeren uit lage inkomensgroepen en mensen met een verstandelijke beperking). In minimaal zeven van de elf regio's hebben projecten bijgedragen aan de versterking van de sociale cohesie.</p>
<p>Vernieuwing: het innovatiebudget van de middelen cultuurparticipatie wordt zo veel mogelijk gericht op de vraag van gemeenten. Deze vraag wordt in eerste instantie aangewakkerd door een provinciale menukaart met projecten die voor gemeenten interessant kunnen zijn. De innovatieplannen van de instellingen worden beoordeeld op hun verRASbaarheid, oftewel de mate waarin verankering via de regionale meerjarenplannen mogelijk is.</p>	<p>In het algemeen kan over de periode 2009-2011 worden gezegd dat projecten een voortzetting waren van of een vervolg waren op succesvolle projecten uit het Actieprogramma Cultuurbereik 2005-2008. Van deze projecten was bij de start van het Programma Cultuurparticipatie duidelijk dat ze voorzagen in een behoefte. Aan vrijwel alle nieuwe projecten die in de afgelopen periode zijn ontwikkeld lag een vraag vanuit het veld ten grondslag. Dit betrof bijvoorbeeld een amateurkunstproject van Kunstgebouw, waarbij in 2012 presentaties door amateurkunstenaars zijn gegeven in gemeenten in vijf regio's op verrassende locaties (kappers, markten, winkelcentra, zorginstellingen). Dit vond plaats in samenwerking met het onderwijs, winkeliers(verenigingen) en maatschappelijke organisaties (woningcorporaties, zorginstellingen).</p>
<p>Verankering: via de regionale plannen van samenwerkende gemeenten en het verstevigen en eenduidig maken van de netwerkstructuur voor cultuurparticipatie en -educatie.</p>	<p>-Er zijn in elf (sub)regio's projecten uitgevoerd en daarmee in vrijwel elke Zuid-Hollandse gemeente met minder dan 90.000 inwoners. Daarnaast heeft versterking van de netwerkstructuur plaatsgevonden door middel van de jaarlijkse manifestatie Culted voor scholen, gemeenten en culturele instellingen in Zuid-Holland van Kunstgebouw en de RAS Cultuurdag van de provincie Zuid-Holland. De RAS Cultuurdag was een jaarlijkse gericht op kennisverspreiding en netwerkontwikkeling voor ambtenaren en wethouders cultuur, culturele instellingen en cultuurnetwerkers.</p> <p>-Omdat de provincie Zuid-Holland voert vanaf 2013 geen taken meer uit op het gebied van cultuurparticipatie uitvoert, neemt zij daarom niet deel aan de nieuwe landelijke regeling Cultuureducatie met kwaliteit van het Fonds voor Cultuurparticipatie. Het merendeel van de Zuid-Hollandse gemeenten gaat (veelal in regionaal verband) wel deelnemen aan de landelijke Deelregeling Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016. Daarnaast houdt de provincie in de periode 2013-2016 een basisinfrastructuur ter ondersteuning van gemeenten in stand, evenals financiering van de cultuurnetwerkers. Dit betekent wel dat de focus de komende jaren op cultuureducatie komt te liggen en dat er minder aandacht voor cultuurparticipatie in brede zin zal zijn. Wel blijft er deels aandacht voor erfgoededucatie, immaterieel erfgoed en volkscultuur bij de ontwikkeling van de zogenaamde 'erfgoedlijnen' (provincie Zuid-Holland 2012).</p>

Effecten

Hebben de vele projecten van het Programma Cultuurparticipatie ook effect gehad? Zijn er deelnemers bereikt die anders niet aan cultuur doen? Zijn deelnemers meer aan cultuur gaan doen? Het Tympaan Instituut heeft dit van zeven projecten onderzocht door middel van enquêtes onder de deelnemers. In veel gevallen waren dat kinderen en jongeren, een aantal keren in schoolverband. Zoals te verwachten viel hebben de binnenschoolse projecten het grootste bereik: alle kinderen doen er immers verplicht aan mee, ongeacht hun achtergrond. Vooral de basisschoolprojecten zoals Erfgoedspoor en Museum en School scoren hoog als het gaat om enthousiasme van de leerlingen en de zin die ze krijgen om er meer mee te doen. Van de leerlingen die meededen aan de zangcompetitie Zin in Zingen in Dordrecht heeft maar liefst 60% aangegeven meer te zijn gaan zingen door deelname aan het project.

Ook bij jongeren hebben culturele projecten effect, al is dat wat lager dan bij kinderen in de basisschoolleeftijd. Het is belangrijk dat projecten voor jongeren goed aansluiten op hun belevingswereld. Wat dat betreft mag het project Reflex van cultuurinstelling ToBe in de Drechtsteden genoemd worden. Dat betrof een buitenschoolse multimediale theaterproductie waarbij jongeren zelf konden kiezen welke kunstdiscipline ze willen volgen. Ze kregen daarin een cursus en maakten vervolgens met elkaar een theaterproductie die na een half jaar werd uitgevoerd. Er is samengewerkt met middelbare scholen. Bovendien worden de wervingsposters gemaakt door het ROC. Het onderzoek laat zien dat Reflex jongeren met allerlei achtergronden trok, niet alleen de beter opgeleide. Maar liefst 50% is na de voorstelling meer tijd gaan besteden aan de discipline waar ze aan hebben deelgenomen en 42% wil graag een vervolgcursus gaan volgen. (De Jong, De Wit 2011a, b).

Terugblik vanuit de regio's

Medio 2011 heeft het Tympaan Instituut op verzoek van de provincie Zuid-Holland in kaart gebracht wat de opbrengsten van het provinciaal en regionaal beleid op het gebied van cultuurparticipatie in de afgelopen jaren zijn en hoe deze opbrengsten voor de toekomst geborgd worden en wat is daarvoor nodig is (Van Essen et al 2011). Uit deze inventarisatie bleek dat de meeste regio's vinden dat de ontstane samenwerking op het gebied van cultuurparticipatie en de effecten die deze samenwerking hebben gehad de grootste opbrengst van het Programma Cultuurparticipatie zijn. Veel regio's hebben aangegeven dat het Programma Cultuurparticipatie een belangrijke katalysator is geweest voor regionale samenwerking.

Naast de ontstane samenwerking op zich, heeft regionale samenwerking ook weer belangrijke effecten. Genoemd zijn onder meer:

- regionale samenwerking genereert kennis;
- de ontstane infrastructuur is een belangrijk platform voor het delen van kennis;
- samenwerking op het beleidsterrein cultuur is positief voor samenwerking op andere beleids-terreinen.

De regio's waren unaniem tevreden over de financiële bijdrage. De richting en sturing die de provincie gaf, bijvoorbeeld door te focussen op drie doelstellingen, is voor een aantal regio's positief geweest voor het maken van regionaal beleid. Het heeft de regio een denkkader gegeven. Ook de nadruk op netwerkontwikkeling en de daarbij behorende kennisdeling tussen regio's hebben de regio's als positief ervaren. Een punt van kritiek was de starheid van de provincie, bijvoorbeeld rond de financiële verantwoording die van regio's werd verwacht. Regio's hebben aangegeven dat ondersteuning van met name Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland in de toekomst gewenst blijft.

Uit de inventarisatie is gebleken dat gemeenten zich zowel financieel als ambtelijk hebben ingespannen om het Programma Cultuurparticipatie uit te voeren. Deze inspanning heeft in alle regio's voldaan aan de eisen die de provincie hier aan had gesteld. De effecten die de verschillende regionale projecten hebben gehad zijn van groot belang geweest voor de regio's: bijvoorbeeld de inhoudelijke kwaliteitslag die is gemaakt en effecten op amateurkunst en toerisme.

Medio 2011 was bekend dat de provincie taken op het gebied van cultuurparticipatie zou gaan afbouwen. De meeste regio's konden op het moment van de inventarisatie niet aangeven in hoeverre ze het 'gat' zouden gaan dichten dat als gevolg daarvan zou ontstaan. Een financieel gat kon volgens de regio's niet door gemeenten worden gedicht omdat werd voorzien dat het lastig zou gaan worden om het bestaande budget voor cultuur te handhaven.

Cultuurparticipatie vanaf 2013

In 2011 hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland aangegeven de autonome taken rond cultuurparticipatie en -educatie te gaan afbouwen (Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland 2011). Cultuurparticipatie wordt gezien als een gemeentelijke taak en de primaire verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de gemeenten. Daarom verstrekt de provincie vanaf 2013 geen subsidies meer voor het ontwikkelen van lokaal of regionaal aanbod voor cultuurparticipatie. Dit heeft tot forse korten geleid op de boekjaarsubsidies van de provinciale cultuurinstellingen (met uitzondering van Erfgoedhuis Zuid-Holland).

Wel handhaaft de provincie, mede op verzoek van de gemeenten en de regio's, in de periode 2013-2016 de ondersteuning van regionale afstemming op het gebied van cultuureducatie in het primair onderwijs. Zij financiert hiertoe een basisvoorziening, die gemeenten tweedelijns-ondersteuning biedt bij de uitvoering van hun eerstelijnsstaak op gebied van cultuurparticipatie. Daarnaast worden de bestaande regionale cultuureducatienetwerken met behulp van provinciale subsidie ondersteund door cultuurnetwerkers (consulenten). Zij blijven een schakelfunctie vervullen bij de spreiding en de afstemming van vraag en aanbod cultuureducatie (provincie Zuid-Holland 2012).

Vanaf augustus 2012 is de Deelregeling Cultuureducatie met kwaliteit 2013-2016 van kracht. Met deze regeling beoogt het Fonds voor Cultuurparticipatie (Fonds) in samenwerking met gemeenten en provincies de kwaliteit van cultuureducatie te bevorderen. Culturele instellingen konden in december 2012 een subsidieaanvraag indienen voor activiteiten, die beantwoorden aan de doelstellingen van de Deelregeling. Voorwaarde hiervoor was dat de culturele instellingen worden gesteund door de provincie of gemeente³ waarin de activiteiten plaatsvinden, dat wil zeggen dat de betreffende provincie of gemeente het gevraagde subsidiebedrag voor 100% matcht⁴.

De provincie Zuid-Holland neemt niet deel aan de nieuwe landelijke Deelregeling. Wel heeft de provincie ervoor gezorgd dat gemeenten in regionaal verband zelf kunnen deelnemen aan de Deelregeling. In Zuid-Holland kunnen daarom gemeenten het subsidiebedrag van het Fonds 'matchen'. Uit de subsidieaanvragen van culturele instellingen in Zuid-Holland bij het Fonds, blijkt een groot deel van de Zuid-Hollandse gemeenten dit te doen.

---

³ In het geval van een gemeente die niet door de provincie, maar rechtstreeks door het Rijk wordt gefinancierd, dat wil zeggen gemeenten met meer dan 90.000 inwoners.

⁴ Het Fonds subsidieert maximaal de helft van de begrote kosten. De andere helft komt van de betreffende gemeente(n).

Conclusie

De conclusie is dat in de periode 2009-2011 de doelstellingen van het Programma voor 2012 grotendeels zijn gerealiseerd. Veel Zuid-Hollanders zijn met de projecten bereikt: van jong tot oud, zowel in de stedelijke als in de landelijke gebieden. Ook hebben er moeilijk bereikbare doelgroepen volop aan de projecten deelgenomen, zoals jongeren uit lage inkomensgroepen en mensen met een verstandelijke beperking. Dankzij de projecten is cultuur hoger op de gemeentelijke agenda's komen te staan, is meer samenwerking ontstaan tussen culturele instellingen en is ook de betrokkenheid van andere maatschappelijke sectoren vergroot waardoor nieuwe ideeën zijn ontstaan en projecten van de grond zijn gekomen. Dit is een goede basis om cultuurparticipatie binnen gemeenten te verankeren. Verankering vindt onder meer plaats door de instandhouding van een kleine basisvoorziening cultuurparticipatie, ondersteuning van de cultuurnetwerkers en deelname van gemeenten aan de landelijke regeling voor cultuureducatie.

Literatuur

Essen AM van, Ligtfoot-Janssen MGA. Netwerken in ontwikkeling. Inventarisatie van de netwerkontwikkeling cultuur in de Zuid-Hollandse RAS-regio's. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011.

Essen AM van, Ligtfoot-Janssen MGA, Wit JP de. Terugblik en toekomstvisie cultuurparticipatie RAS-regio's in Zuid-Holland. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011.

Heide W van der, Jong FJ de, Ligtfoot-Janssen MGA. Monitor Cultuurparticipatie. Eerste meting over 2009. Den Haag: Tympaan Instituut, 2010.

Heide W van der, Ligtfoot-Janssen MGA. Monitor cultuurparticipatie. Tweede meting over 2010. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011.

Heide W van der, Jong FJ de, Ligtfoot-Janssen MGA. Dynamische en dialogische volkscultuur in Zuid-Holland. Een inventarisatie van good practices. Den Haag: Tympaan Instituut, 2012

Jong FJ de, Wit JP de. Meedoen is leuk. Verslag van een onderzoek naar de effecten van de projecten meezingdag 'Alice in Wonderland' en 'Erfgoedspoor' op cultuurparticipatie door kinderen en jongeren. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011a.

Jong FJ de, Wit JP de. Meedoen is leuk II Cultuurparticipatieonderzoek naar vijf projecten in de RAS-regio's Drechtsteden en Holland Rijnland. Den Haag: Tympaan Instituut, 2011b.

Provincie Zuid-Holland. Mooi Meedoen! Programma Cultuurparticipatie Zuid-Holland 2009-2012. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2008.

Provincie Zuid-Holland. Uitvoeringsplan Netwerkstructuur Cultuurparticipatie en Cultuurmenu Zuid-Holland 2010-2012. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2009a.

Provincie Zuid-Holland. Verrassende ideeën. Een waaier vol inspiratie 2009-2012. Den Haag: provincie Zuid-Holland, 2009b.

Provincie Zuid-Holland. Erfenis, erfgoed en erfgoed. Beleidsvisie cultureel erfgoed 2013-2016 Provincie Zuid-Holland. Den Haag: provincie Zuid-Holland 2012.

Bijlage 1

Provinciaal beleidskader

Algemene doelstellingen

Met het Programma Cultuurparticipatie Mooi meedoen! Zuid-Holland 2009-2012 (Programma Cultuurparticipatie) geeft de provincie Zuid-Holland invulling aan haar ambities voor cultuurparticipatie (provincie Zuid-Holland 2008). Het Programma Cultuurparticipatie is een uitwerking van de bestuurlijke afspraken tussen het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Net als in het landelijke programma worden drie programmalijnen onderscheiden, te weten:

- Amateurkunst: het actief beoefenen van kunst, uit passie, liefhebberij en/of engagement zonder daarmee primair in het levensonderhoud te willen voorzien.
- Cultuureducatie: de verzamelnaam voor kunst-, erfgoed- en media-educatie. Cultuureducatie is leren over, door en met cultuur. Daaronder valt ook het leren beoordelen, genieten en zelf beoefenen van kunst, binnen- en buitenschools.
- Volkscultuur: de cultuur en kunst van het dagelijkse leven, immaterieel erfgoed.

In aansluiting op de landelijke doelstellingen, luidt de doelstelling van de provincie Zuid-Holland als volgt: de provincie wil bereiken dat elke inwoner van Zuid-Holland, te beginnen bij de jeugd, actief in aanraking komt met kunst, media en cultureel erfgoed.

Binnen de programmalijnen zijn er drie doorsnijdende thema's:

- Diversiteit: de provincie zet niet alleen in op diversiteit van herkomst, maar ook op diversiteit in leeftijd en economische draagkracht. Verder is in Zuid-Holland een groot verschil tussen het stedelijke en landelijke gebied zichtbaar. Diversiteit moet daarom een integraal onderdeel worden van alle provinciale cultuurinstellingen.
- Vernieuwing: het innovatiebudget van het Programma Cultuurparticipatie wordt zo veel mogelijk gericht op de vraag van gemeenten. Deze vraag wordt in eerste instantie aangewakkerd door de RAS-Cultuurwaaier met projecten die voor gemeenten interessant kunnen zijn. De innovatieplannen van de instellingen worden beoordeeld op hun verRASbaarheid, oftewel de mate waarin verankering via de regionale meerjarenplannen mogelijk is.
- Verankering: via de regionale plannen van samenwerkende gemeenten en het verstevigen en eenduidig maken van de netwerkstructuur voor cultuureducatie (later uit te breiden met amateurkunst en volkscultuur).

De provincie wil specifiek inzetten op drie speerpunten:

- 1 Actieve participatie door innovatie (vooral bij amateurkunst en volkscultuur).
- 2 Doelgroep jeugd (cultuureducatie).
- 3 Verankering door regionale netwerkontwikkeling (cultuureducatie).

Algemene prestatiedoelen

De algemene prestatiedoelen van het programma cultuurparticipatie luiden:

- In 2012 zijn acht regionale meerjarenplannen Cultuurparticipatie van samenwerkende gemeenten ontwikkeld. Hierin ligt de nadruk op het stimuleren van actieve participatie en regionale identiteit. Deze meerjarenplannen moeten zorgen voor een goede spreiding van kunst en cultuur (geografisch en over doelgroepen).
- 75% van de innovatieve projecten cultuurparticipatie van provinciale cultuurinstellingen worden na ontwikkeling op de Regionale Agenda Samenleving geplaatst. De provinciale in-

stellingen cultuur zijn toegerust om flexibel in te spelen op vragen van samenwerkende gemeenten en het maatschappelijk middenveld (met name onderwijs) op het gebied van innovatie, ontwikkeling, kennisoverdracht en ondersteuning. 60% van de projecten binnen het innovatiebudget is op aanvraag van gemeenten/maatschappelijk middenveld ontwikkeld.

- Voor acht regio's is een eenduidige netwerkstructuur ontwikkeld en geïmplementeerd voor vragers en aanbieders op het gebied van cultuurparticipatie en -educatie.
- In 2012 is er een provinciebreed Cultuurmenu ontwikkeld voor alle leerlingen, in zowel het primair als het voortgezet onderwijs. Daarbij wordt het provinciaal basisaanbod zo veel mogelijk ingepast in het aanwezige lokale en regionale aanbod.

Amateurkunst

- er zijn acht meerjarige programma's gerealiseerd;
- de versnippering binnen de programma's is drastisch verminderd;
- de zichtbaarheid van amateurkunst is vergroot en toegankelijk gemaakt in al haar (nieuwe) verschijningsvormen;
- de relatie professionele kunst, cultuureducatie en amateurkunst op regionaal niveau is versterkt;
- de regionale samenwerking tussen lokale instellingen versterkt;
- projecten in regionale plannen en innovatieprojecten gaan van de gebaande paden af;
- 50% van de invulling van de regionale programma's gebeurt door provinciale cultuurinstellingen.

Cultuureducatie

- er is een cultuurmenu ontwikkeld voor alle scholen in Zuid-Holland (voornamelijk met autonome middelen);
- provinciale instellingen spelen een belangrijke rol bij ondersteuning van het onderwijs, lokale en regionale cultuurinstellingen en gemeenten op het gebied van cultuureducatie (via de RAS regio's en/of via Cultuurmenu);
- regionale projecten cultuureducatie via de RAS regio's, gericht op de verbinding tussen binnen- en buitenschools leren zijn gerealiseerd;
- gestroomlijnde netwerken zijn gerealiseerd voor cultuureducatie en cultuurparticipatie, waarbij het afstemmen van vraag en aanbod centraal staat.

Volkscultuur

- diversiteit en bewustwording immaterieel erfgoed zijn vast onderdeel geworden van de boekjaaractiviteiten van de provinciale instellingen;
- nieuwe methoden en technieken ontwikkeld voor de bewustwording van en het leren over verschillende culturen.

Instrumentarium

Voor de realisatie van de algemene doelstellingen en de doelstellingen per programmaliijn, wordt het volgende instrumentarium ingezet:

- 1 meerjarenprogramma's cultuurparticipatie van samenwerkende gemeenten op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur via de RAS;
- 2 provinciale innovatieve projecten cultuurparticipatie door de provinciale cultuurinstellingen op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie, volkscultuur en de provinciale themajaren;
- 3 aparte middelen voor netwerkontwikkeling cultuurparticipatie en -educatie, op basis van de uitkomsten van het onderzoek van Berenschot eind 2008;
- 4 autonome middelen cultuureducatie voor de ontwikkeling van een integraal provinciaal Cultuurmenu, een basisaanbod cultuureducatie voor primair en voortgezet onderwijs.

Bijlage 2

Algemene kaders projecten

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de algemene kaders beschreven waarbinnen de projecten zijn uitgevoerd. Hierbij wordt onder meer ingegaan op de kenmerken van projecten en de financiële middelen die zijn ingezet om de projecten uit te voeren.

Algemene kaders projecten regio's

Inleiding

Hieronder wordt ingegaan op:

- aantal projecten en financiën per programmalijn;
- bijdrage van projecten aan centrale doelstelling van het Programma Cultuurparticipatie;
- gebruik van ondersteuning geboden door de provinciale instellingen;
- bijdrage van projecten aan culturele infrastructuur en voorzieningen;
- bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen.

Aantal projecten en financiën per programmalijn

In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van het aantal projecten en de bestede financiën per programmalijn voor de projecten die zijn uitgevoerd door de regio's. Een groot aantal projecten valt binnen meer dan een programmalijn. Wat betreft de toedeling aan de programmalijnen betekent dit dat een aantal projecten dubbel is geteld, omdat ze op meerdere programmalijnen betrekking hebben. De budgetten zijn echter gelijkmatig over de verschillende programmalijnen verdeeld indien een project op meerdere programmalijnen betrekking heeft. Voor een overzicht van de gebruikte afkortingen in tabel 1 wordt verwezen naar de bijlage 3.

Tabel 1 Aantal regionale projecten en financiën in euro's in 2011, per programmalijn^{1,2}

regio	amateurkunst				cultuureducatie				volkscultuur				totaal	
	projecten	provincie	gemeenten	totaal	projecten	provincie	gemeenten	totaal	projecten	provincie	gemeenten	totaal	projecten	budget
av	1	60.062	29.920	89.983	1	6.192	3.085	9.278	1	36.122	17.995	54.118	3	153.379
ab	17	23.236	66.029	89.266	11	13.964	53.672	67.636	10	8.119	23.480	31.599	21	188.501
ckij	1	9.900	4.950	14.850	1	9.900	4.950	14.850	0	0	0	1	1	29.700
ds	20	72.432	36.217	108.649	12	42.358	21.179	63.537	4	21.697	10.850	32.547	24	204.733
go	4	13.778	14.552	28.330	3	14.777	12.046	26.823	5	26.639	7.243	33.882	11	62.396
hl	?	?	?	?	?	?	?	?	1	?	?	?	?	?
hw	14	?	?	?	12	?	?	?	9	?	?	?	12	128.826
hr	6	49.558	25.366	74.924	9	181.504	93.102	274.606	7	50.336	25.755	76.091	19	425.620
mh	19	122.661	64.967	187.628	10	79.219	39.897	119.117	2	11.759	8.037	19.796	29	326.540
nwn	1	35.669	90.793	126.462	4	95.124	122.379	217.503	4	33.500	21.586	55.086	4	399.051
vp	1				7	0	16.557	49.670	2	0	18.909	56.726	10	217.525
totaal	84	387.295	332.794	720.090	70	443.038	366.867	843.020	45	188.171	133.854	359.845	135	2.136.269

¹ Alleen de projecten en bedragen die konden worden toegedeeld aan een of meer van de programmalijnen zijn meegeteld, dus niet de financiering van de cultuurnetwerker. Voor Goeree-Overflakkee en de Hoeksche Waard kan niet worden uitgesloten dat de genoemde bedragen zijn 'vervuild' met bedragen die specifiek voor de cultuurnetwerker zijn ingezet.

² Het aantal projecten dat in de hoofdstukken over elk van de programmalijnen wordt genoemd kan afwijken van het aantal projecten weergegeven in deze tabel. Een aantal projecten bestaat uit meerdere subprojecten. Regio's hebben de gegevens over onder meer disciplines en bereik uitgesplitst naar subproject en het is soms niet helemaal duidelijk onder welk overkoepelend project een bepaald subproject valt.

? = onbekend, omdat de regio de financiële verantwoording niet heeft uitgesplitst naar de verschillende programmalijnen. Dit betekent ook dat de totale financiën per programmalijn hoger zijn dan in de tabel is aangegeven.

Wanneer het aantal projecten per programmalijn en de budgetten voor de jaren 2009, 2010 en 2011 met elkaar worden vergeleken dan valt op dat:

- dat zowel het aantal projecten als het totale budget in de periode 2009-2011 is toegenomen (respectievelijk met 19 en 27%);
- in 2009 en 2011 het zwaartepunt lag bij projecten op het gebied van amateurkunst, terwijl in 2010 het zwaartepunt bij cultuureducatie lag wat betreft aantallen projecten binnen de verschillende programmalijnen. In termen van budget is cultuureducatie gedurende alle jaren het grootst geweest;
- dat in 2009 en 2010 de helft van de projecten aandacht besteedde aan volkcultuur en dat dit in 2011 circa een derde van de projecten betrof. In 2011 is hiervoor ook minder budget ingezet dan in de voorgaande jaren.

Bijdrage projecten aan centrale doelstelling

Aan de regio's is gevraagd op welke manier de projecten hebben bijgedragen aan de centrale doelstelling van het Programma Cultuurparticipatie. Er zijn geen opvallende verschillen ten opzichte van voorgaande jaren in de wijze waarop de projecten hebben bijgedragen aan de centrale doelstelling. Net als in voorgaande jaren is een belangrijk kenmerk van projecten dat ze gericht zijn op zowel brede als specifieke doelgroepen, met een grote diversiteit aan kunst- en cultuurdisciplines, als gericht zijn op zowel receptieve als actieve participatie. Daarnaast zijn veel projecten in samenwerking met andere culturele en maatschappelijke organisaties uitgevoerd en hebben projecten veelal een groot bereik. In 2011:

- Hebben regio's geïnvesteerd in een aantal specifieke doelgroepen, zoals leerlingen in het basisonderwijs, jeugd, ouderen en inwoners uit de 'eigen' gemeenten. Er zijn inspanningen geleverd om de projecten zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de wensen van de doelgroep, door middel van:
  - aandacht voor cultuurvormen die goed aansluiten bij de doelgroep, zoals eigentijdse muziek, dans, beweging en nieuwe media voor de doelgroep jeugd;
  - organisatie van netwerkbijeenkomsten om cultuureducatie te laten aansluiten bij andere activiteiten op basisscholen, waaruit onder meer jongerentheater is voortgekomen;
  - samenwerking tussen beleid en uitvoering, waarbij is samengewerkt tussen instellingen, verenigingen, professionals uit het onderwijs, culturele veld en het welzijnswerk. Hierdoor zijn in gezamenlijkheid nieuwe projecten ontwikkeld en is er ook samenwerking over gemeentegrenzen heen ontstaan.
- Is daarnaast geïnvesteerd in het bereiken van brede doelgroepen, zoals het gratis aanbieden van activiteiten en de ontwikkeling van een website waarop culturele en cultuureducatieve projecten, van zowel professionele organisaties als van amateurkunstverenigingen, worden gepresenteerd.

Uit het feit dat meer dan de helft van de projecten gericht was op amateurkunst, blijkt dat het zwaartepunt van de projecten lag bij de actieve beoefening van kunst en cultureel erfgoed. Voorbeelden hiervan zijn projecten die gericht waren op talentontwikkeling voor jongeren, waarin zij de gelegenheid kregen om hun eigen subculturen te presenteren. Veel deelnemende jongeren zijn nog steeds actief bezig als vrijwilliger binnen diverse organisaties en jongerencentra, waardoor hun participatie in cultuur gewaarborgd is voor de toekomst.

Het gebruik van ondersteuning die is geboden door provinciale cultuurinstellingen laat hetzelfde beeld zien als voorgaande jaren. Kunstgebouw is het vaakst genoemd als de provinciale cultuurinstelling waarvan gebruik is gemaakt.

Er is gebruikgemaakt van ondersteuning bij het inhoudelijke opzetten van projecten (bijvoorbeeld meedenken over geschikte locaties voor een project), coördinatie van het opzetten en de

uitvoering van het project en het volledig laten uitvoeren van een project door een provinciale cultuurinstelling (waarbij feitelijk dus een project van een provinciale cultuurinstelling werd ingekocht, bijvoorbeeld Erfgoedspoor van Erfgoedhuis Zuid-Holland). Eén regio heeft specifiek de ondersteuning van de cultuurnetwerkers door Kunstgebouw genoemd. Vergaarde kennis en informatie konden vervolgens weer worden ingezet ten bate van de eigen regio.

Niet alle regio's hebben (gedurende alle jaren) gebruikgemaakt van ondersteuning. Als redenen zijn genoemd:

- de expertise van de eigen culturele organisaties in de regio was voldoende;
- er was onvoldoende ambtelijke capaciteit om het gebruik van de ondersteuning te coördineren;
- gebruikmaking van de ondersteuning zou een te groot beslag leggen op het regionale budget.

Bijdrage aan de culturele infrastructuur

De projecten hebben in de periode 2009-2011 als volgt bijgedragen aan de regionale culturele infrastructuur en voorzieningen:

- Er is een grotere betrokkenheid gecreëerd en meer samenwerking met en tussen organisaties gerealiseerd:
  - Er is een grote betrokkenheid van lokale en regionale cultuurorganisaties gerealiseerd. Er is veel gebruikgemaakt van het eigen regionale en lokale culturele netwerk (professionals en amateurs, bijvoorbeeld historische verenigingen, jonge kunstenaars voor de organisatie van workshops voor jongeren), wat heeft bijgedragen aan de versterking van de (lokale) culturele infrastructuur.
  - De samenwerking met het onderwijs en andere maatschappelijke organisaties is versterkt.
  - Er is meer samenwerking tussen gemeenten ontstaan op het gebied van cultuur.
  - De projecten laten de grote betrokkenheid van de inwoners met hun gemeente zien door de grote mate waarin inwoners zelf actief hebben geparticipeerd in projecten.
- De projecten hebben ook gezorgd voor nieuwe vrijwilligers. Eén regio geeft aan dat veel deelnemende jongeren nu nog steeds actief bezig zijn als vrijwilliger binnen diverse organisaties en jongerencentra.
- Amateurkunstverenigingen hebben zich kunnen profileren en hebben kunnen tonen welke talenten zij in huis hebben. Dit zorgt voor naamsbekendheid en stimuleert mogelijk ook anderen om aan actieve kunstbeoefening te gaan doen.
- De projecten hebben bijgedragen aan het uitdragen van de regionale en lokale identiteit.
- Er is een groter draagvlak gecreëerd voor erfgoed, omdat de projecten het erfgoed zichtbaar hebben gemaakt en de bezoekers in de gelegenheid zijn geweest om dit erfgoed te beleven.
- Er is door middel van websites en nieuwsbrieven meer bekendheid gegeven aan het aanbod aan amateurkunst en professionele kunst, waardoor dit op een laagdrempelige manier is ontsloten. In een enkel geval is aangegeven dat meer bekendheid moet worden gegeven aan het bestaan van de website.
- Er is meer besef ontstaan voor het belang van cultuureducatie. Het aanbod aan cultuureducatie is behouden gebleven en versterkt. Ook de mogelijkheden tot deelname aan buitenschoolse kunstactiviteiten zijn vergroot en versterkt.

Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van maatschappelijke doelstellingen waaraan de regionale projecten in 2011 hebben bijgedragen.

Tabel 2 Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen in 2011

kenmerk project	regio's ^{1,2}	totaal
regionale identiteit centraal	ds-go-hw-hr-mh-vp	6
versterking sociale cohesie	ab-ds-hw-hr-mh-nwn-vp	7
bevordering leefbaarheid open ruimte	ab-ds-mh-nwn	4
uitvoering projecten community art	ab-ds-go-mh-nwn	5
versterking (actieve) cultuurcomponent vrijetijdseconomie	ab-ds-go-hw-hr-mh-nwn-vp	8
versterking interdisciplinaire samenwerking	ab-ds-go-hw-hr-mh-nwn	7
realisatie betrokkenheid bedrijfsleven en/of werkgevers	ab-ds-go-hw-hr-mh	6
levering bijdrage aan begrip tussen culturen en groepen in de samenleving	ab-ds-go-hw-hr-mh-nwn	7

¹ Van Capelle aan den IJssel en Krimpen aan den IJssel zijn geen gegevens bekend.

² Voor Nieuwe Waterweg Noord en Voorne-Putten is uitgegaan van de gegevens over 2010, omdat over 2011 geen inhoudelijk verantwoordingsformulier is ingevuld. In 2010 en 2011 zijn dezelfde projecten uitgevoerd.

Wanneer de bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen voor de jaren 2009, 2010 en 2011 wordt vergeleken, dan valt op dat:

- in 2010 en 2011 regionale identiteit minder centraal stond dan in 2009, toen 10 regio's daaraan in projecten aandacht hebben besteed;
- in 2010 en 2011 de projecten het meest hebben bijgedragen aan versterking van de (actieve) cultuurcomponent van de vrijetijdseconomie, onder andere door de organisatie van activiteiten die ook toeristen van buiten de regio trokken;
- versterking van de interdisciplinaire samenwerking (zowel tussen culturele organisaties als met het onderwijs en andere maatschappelijke organisaties) en versterking van de sociale cohesie tussen verschillende bevolkingsgroepen relatief veel aandacht hebben gekregen;
- in alle jaren de projecten het minst hebben bijgedragen aan bevordering van de leefbaarheid van de openbare ruimte en de uitvoering van community art projecten.

Algemene kaders projecten provinciale instellingen

In deze paragraaf worden de algemene kaders geschetst van de projecten door provinciale instellingen:

- het aantal projecten en bestede financiële middelen per programmalijn;
- de vraaggerichtheid van projecten;
- de mate waarin de projecten van provinciale instellingen overdraagbaar zijn op andere regio's.

Aantal projecten en financiën per programmalijn

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van het aantal projecten en de bestede financiën per programmalijn voor de projecten die zijn uitgevoerd door de provinciale instellingen. Een groot aantal projecten valt binnen meer dan een programmalijn. Wat betreft de toedeling aan de programmalijnen, betekent dit, dat een aantal projecten dubbel is geteld, omdat ze op meerdere programmalijnen betrekking hebben. De budgetten zijn echter gelijkmatig over de verschillende programmalijnen verdeeld.

Tabel 3 Aantal projecten en financiën in euro's in 2011, per programmaliijn

provinciale instelling	amateurkunst		cultuureducatie		volkscultuur		totaal projecten	totaal budget
erfgoedhuis zh	-	-	5	175.000	2	88.022	6	263.022
jeugdtheaterhuis zh	1	98.309	1	98.309	-	-	1	196.617
kunstgebouw	3	111.838	4	103.828	2	151.941	7	366.707
popunie zh	2	77.366	1	30.000	-	-	3	107.366
probiblio	-	-	3	267.000	3	267.000	3	534.000
stichting educatieve orkest projecten	2	41.099	2	41.099	-	-	2	82.198
totaal	8	328.612	16	715.236	7	506.963	22	1.549.910

Wanneer projecten en financiën 2011 worden vergeleken met 2009 en 2010 dan valt op dat het zwaartepunt, zowel in aantal projecten als in budget, in alle jaren bij de programmaliijn cultuureducatie heeft gelegen. Het budget voor cultuureducatie is in de periode 2009-2011 met circa 10% toegenomen, terwijl de financiën die zijn ingezet voor amateurkunst vrijwel gelijk is gebleven en de inzet van middelen voor volkscultuurprojecten met circa 7% afgenomen. Amateurkunst is in termen van budget alle jaren de kleinste programmaliijn geweest. In alle jaren zijn rond de 20 projecten uitgevoerd en is het totale budget grotendeels gelijk gebleven. Voor het merendeel betreffen de projecten van de provinciale cultuurinstellingen projecten die gedurende 2009-2011 jaarlijks zijn uitgevoerd.

Vraaggerichte ontwikkeling projecten

Van acht projecten die in 2011 door de provinciale cultuurinstellingen zijn uitgevoerd is bekend dat ze vraaggericht ontwikkeld zijn. In de meeste gevallen zijn dit meerjarige projecten, waarvan al aan het begin van het Programma Cultuurparticipatie duidelijk was dat ze voorzagen in een behoefte. Ook een aantal nieuwe projecten is ontwikkeld naar aanleiding van vragen uit het veld. Dit betreft bijvoorbeeld een amateurkunstproject van Kunstgebouw, waarbij in 2012 presentaties door amateurkunstenaars zijn gegeven in gemeenten in vijf regio's op verrassende locaties (kappers, markten, winkelcentra, zorginstellingen). Dit vond plaats in samenwerking met het onderwijs, winkeliers(verenigingen) en maatschappelijke organisaties (woningcorporaties, zorginstellingen). Het project was gericht op het leveren van een bijdrage aan de regionale/lokale economie door de inzet van amateurkunst en het vergroten van de deelname van amateurkunstenaars om actieve cultuurparticipatie een impuls te geven.

In het algemeen kan over de periode 2009-2011 worden gezegd dat projecten een voortzetting waren van of een vervolg waren op projecten uit het Actieprogramma Cultuurbereik 2005-2008. Aan vrijwel alle nieuwe projecten die in de afgelopen jaren ontwikkeld lag een vraag vanuit het veld ten grondslag.

Overdraagbaarheid projecten naar andere regio's

Geen enkel project van de provinciale cultuurinstellingen had in de periode 2009-2011 (2012) een beperkte reikwijdte:

- een groot deel van de projecten is provinciebreed uitgevoerd, bijvoorbeeld Vivaldi & het Geheim van de Nachtegaal, waaraan jaarlijks scholen uit andere gemeenten hebben deelgenomen;
- sommige projecten hadden een provinciebreed bereik, bijvoorbeeld de Erfgoeddagen van Erfgoedhuis Zuid-Holland;

- enkele projecten zijn jaarlijks in wisselende regio's uitgevoerd, bijvoorbeeld het filmproject Scenario's uit het hart van de regio van Kunstgebouw;
- één project richtte zich vooral op de witte vlekken in de provincie ten aanzien van muziekfestivals (TubulenT van de Popunie).

Bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen

In het verantwoordingsformulier voor de provinciale cultuurinstellingen is ook gevraagd naar maatschappelijke kenmerken van projecten. Deze vraag is echter onvoldoende beantwoord om daar uitspraken over te kunnen doen.

Bijlage 3

Indeling regio's

Tabel 1 Overzicht gebruikte afkortingen (sub)regio's

av	alblasserwaard-vijfheerenlanden
ab	albrandswaard-barendrecht (subregio stadsregio rotterdam)
ckij	capelle aan den ijssel-krimpen aan den ijssel (subregio stadsregio rotterdam)
ds	drechtsteden
go	goeree-overflakkee
hl	stadsgewest haaglanden, gemeente westland en midden-delfland
hw	hoeksche waard
hr	holland rijnland
mh	midden-holland
nwn	nieuwe waterweg noord (schiedam-vlaardingen-maassluis, subregio stadsregio rotterdam)
vp	voorne-putten

In figuur 1 wordt de regio-indeling weergegeven. De subregio's AB, CKIJ, NWN en VP behoren tot de RAS stadsregio Rotterdam.

Figuur 1 Indeling RAS-regio's

Bijlage 4

Regionale projecten 2011

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de regionale projecten beschreven. Er wordt ingegaan op:

- de opzet van de projecten per programmalijn, waarbij de inhoud van en de samenwerking binnen projecten wordt beschreven;
- het bereik van de projecten;
- vergelijking resultaten 2011 met 2010 en 2009.

Opzet van de projecten

Amateurkunst

Inleiding

In 2011 hebben in ieder geval tien van de elf regio's aandacht aan amateurkunst besteed. In totaal zijn 84 projecten uitgevoerd op het gebied van amateurkunst. De regio's geven aan dat de meeste doelstellingen van de projecten zijn behaald¹. De doelstellingen zijn divers en omvatten onder meer brede deelname aan amateurkunst, grote aantallen bezoekers en een grotere bekendheid/zichtbaarheid van amateurkunst.

Inhoud van de projecten

Er is een grote verscheidenheid onder de amateurkunstprojecten: van popconcerten, kunstroutes, theaterlessen, verhalen vertellen, gedichten schrijven en zangworkshops tot theatervoorstellingen en fotowedstrijden. Muziek is de meest voorkomende kunstvorm bij amateurkunstprojecten, maar ook aan andere vormen (beeldende kunst, (multi)media en schrijven) wordt aandacht besteed.

Een project waarin verschillende amateurkunstvormen met elkaar worden gecombineerd is het project dat hieronder wordt beschreven.

Bibliotheeksalon (regio Drechtsteden)

De bibliotheeksalon is een open dag in de bibliotheek met theater, muziek en diverse workshops. Er is daarbij aandacht voor verschillende vormen van amateurkunst, zoals voorlezen, schrijven en schilderen of media. Bezoekers kunnen ook kennismaken met lokale verenigingen, van muziekverenigingen tot schilderclubs en van een historisch genootschap tot een shantykoor. De Bibliotheeksalon werd gehouden in alle Drechtstedengemeenten met uitzondering van Dordrecht.

---

¹ De doelstelling van het project Jacoba van Beieren in HR is niet gehaald, omdat de negen basisscholen in Lisse niet konden meedoen aan het project.

In tabel 1 is weergegeven hoe de projecten zijn verdeeld over de verschillende vormen van amateurkunst.

Tabel 1 Vormen van amateurkunst per regio in 2011

regio	muziek	theater	beeldende kunst	(multi)media	schrijven	anders
av	-	-	-	-	-	-
ab	14	4	10	4	2	0
ckij	1	1	0	0	0	0
ds	12	9	7	5	3	0
go	6	2	2	1	1	0
hl	-	-	-	-	-	-
hw	6	4	1	0	0	3
hr	5	5	6	4	3	1
mh	13	10	12	6	8	5
nwn	1	1	1	0	0	0
vp	3	3	4	3	3	0
totaal	61	39	43	23	20	9

Bij amateurkunstprojecten kunnen verschillende doelen nagestreefd worden. Het kan gaan om het vergroten van de bekendheid van amateurkunst of het bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst. Ook kan talentontwikkeling een belangrijk doel zijn. In tabel 2 is weergegeven welke doelen de verschillende amateurkunstprojecten hebben.

Tabel 2 Doelen van amateurkunst per regio in 2011

regio	vergroten bekendheid	bevorderen zelf doen	talentontwikkeling	anders
av	-	-	-	-
ab	16	13	12	0
ckij	0	0	0	0
ds	11	16	5	3
go	6	6	5	0
hl	-	-	-	-
hw	5	6	2	1
hr	4	5	6	1
mh	16	17	10	4
nwn	1	1	1	1
vp	3	3	0	2
totaal	62	67	41	12

Het bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst en het vergroten van de bekendheid van amateurkunst zijn de meest voorkomende doelstellingen van amateurkunstprojecten. Vrijwel alle regio's (met uitzondering van CKIJ) hebben amateurkunstprojecten waarbij dit een doel is (van AV en Haaglanden is dit niet bekend). De meeste regio's (behalve CKIJ en VP) hebben daarnaast ook projecten uitgevoerd waarbij talentontwikkeling (mede) het doel was. Het gaat hierbij onder meer om zangfestivals, popprojecten en een workshop theater. Bij vijf regio's was

er ook sprake van andere doelen. Het gaat hierbij onder meer om het bevorderen van de samenwerking van amateurkunstverenigingen van verschillende disciplines, het koppelen van amateurkunst aan erfgoed en het kweken van begrip tussen ouderen en jongeren.

Voor zover bekend, hebben in ieder geval de regio's DS, GO, HW en HR in amateurkunstprojecten aandacht besteed aan het provinciale themajaar.

Samenwerking

Alle regio's hebben bij de projecten op het gebied van amateurkunst samengewerkt met partners. Dit betrof onder meer amateurkunstenaars, professionele kunstenaars, muziekverenigingen, theaterscholen, dansscholen, bibliotheken, scholen, welzijnsstichtingen, jongerencentra, lokale winkeliers, fotografen en dorpshuizen.

De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden in de regio's zijn divers. Er is zowel bestaande en structurele samenwerking als nieuwe en incidentele samenwerking. Verschillende projecten kennen verscheidene samenwerkingsverbanden. Partners zijn vaak betrokken bij de uitvoering van een project, maar ook regelmatig bij de ontwikkeling of organisatie. De specifieke taken variëren hierbij van adviseren en jureren tot het verzorgen van een natraject.

Cultuureducatie

Inleiding

Tien regio's hebben in totaal zeventig projecten op het gebied van cultuureducatie uitgevoerd. De regio's geven aan, dat de doelstellingen van de projecten zijn behaald. Deze doelstellingen betreffen onder meer het bereiken van nieuwe doelgroepen, (meer) bekendheid geven aan educatieve activiteiten op het gebied van cultuur en het leggen van verbindingen met amateurkunst en erfgoed/volkscultuur.

Inhoud van de projecten

Cultuureducatie kan worden onderscheiden in verschillende disciplines: kunsteducatie, erfgoededucatie en media-educatie. In tabel 3 is per regio een onderscheid gemaakt in het aantal projecten per discipline van cultuureducatie.

48 projecten (tabel 3) zijn gericht op kunsteducatie. Dit omvat verschillende disciplines als beeldende kunst, dans, literatuur, muziek, theater, audiovisuele en toegepaste kunst en wereldcultuur. In zes van de elf regio's vonden projecten plaats op het gebied van erfgoededucatie. Dit omvat archeologie, cultuurlandschap, monumenten, musea, archieven en bibliotheken. Zes regio's schonken in negentien projecten aandacht aan media-educatie. Hierbij gaat het om het leren interpreteren van de inhoud van media. 24 projecten uit de regio's pasten bij meerdere vormen van cultuureducatie. Het project Cultuur als brug naar leefbaarheid in Holland-Rijnland richt zich, naast leerlingen van basis- en voorgezet onderwijs, ook op 55-plussers.

Het project Museum en school in Holland Rijnland besteedt aandacht aan kunsteducatie, erfgoededucatie en media-educatie en richt zich op leerlingen uit het primair onderwijs.

Project Museum en school (Regio Holland Rijnland)

Museumgroep Leiden (een samenwerkingsverband van zeven Leidse musea) werkt in het kader van dit project samen met het Regionaal Archief Leiden. Iedere deelnemende instelling omarmt een basisschoolgroep en heeft hiervoor speciaal één of meerdere programma's ontwikkeld. Leerlingen krijgen een museumles in het museum. Een voorbereidende en een verwerkingsles vinden plaats in de klas. Voor aanvang van de lessen werd het benodigde lesmateriaal naar scholen verzonden. De museale collecties van Leiden vormen het uitgangspunt voor de lesprogramma's. De lessen sluiten aan bij de kerndoelen van de vak- of vormingsgebieden in het basisonderwijs. In totaal hebben 880 schoolklassen aan één van de in totaal achttien programma's deelgenomen.

De meeste projecten zijn (voor zover bekend) op zowel actieve als receptieve cultuurparticipatie gericht. Een klein deel is uitsluitend gericht op actieve of receptieve participatie².

Tabel 3 Aantal projecten per discipline en soort participatie per regio

regio	totaal	kunsteducatie	erfgoededucatie	media-educatie	meerdere
av	-	-	-	-	-
ab	10	9	2	3	4
ckij	0	0	0	0	0
ds	12	11	3	3	5
go	3	3	0	0	0
hl	-	-	-	-	-
hw	12	8	4	2	2
hr	8	7	7	4	6
mh	9	5	3	3	2
nwn	4	4	0	0	0
vp	7	1	7	4	5
totaal	65	48	26	19	24

Alleen HW, DS en HR hadden, voor zover bekend, in het kader van cultuureducatie aandacht voor het provinciale themajaar 2011 'Leve de molens!'.

Samenwerking

Alle regio's hebben bij de projecten op het gebied van cultuureducatie samengewerkt met partners. Dit betrof onder meer scholen, ouderenzorg, bibliotheken, kinderopvang, seniorenorkest, provinciale ondersteuningsinstellingen als Kunstgebouw, VVV, musea, Streekarchieven, verzorgingstehuizen en winkeliersverenigingen.

De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden in de regio's zijn divers. In vrijwel alle regio's is sprake van zowel structurele samenwerking als incidentele samenwerking. Samenwerkingspartners zijn vaak betrokken bij de uitvoering van een project, maar ook regelmatig bij de ontwikkeling, organisatie of facilitering.

² Hierbij moet worden opgemerkt dat bij de verschillende partijen wel enige verwarring bestaat wat onder actief en receptief moet worden verstaan waardoor sommige projecten ten onrechte als (uitsluitend) actief of receptief zijn aangemerkt.

Volkscultuur

Inleiding

Tien van de elf regio's hebben in 2011 aandacht aan volkscultuur besteed³. Van acht regio's is bekend dat de doelstellingen vrijwel allemaal gehaald zijn⁴. Het gaat hierbij onder meer om (meer) bekendheid geven aan volkscultuuractiviteiten en het bekender maken van de regionale geschiedenis. In totaal zijn er 45 projecten uitgevoerd door de samenwerkende gemeenten op het gebied van volkscultuur.

Inhoud van de projecten

Het type projecten dat binnen deze programmaliijn is uitgevoerd varieert sterk: van monumentendag, fotopuzzeltocht en historische verhalen tot streetdance workshops, muziekkuitvoeringen, midwintermarkten, straatexposities en activiteiten tijdens de Kinderboekenweek.

De regio's hebben niet altijd even goed aangegeven aan welke aspecten van volkscultuur zij aandacht hebben besteed. Voor zover bekend is er ongeveer evenveel aandacht besteed aan geschiedenis, volkskunst en tradities. Sommige regio's hebben aandacht besteed aan andere aspecten van volkscultuur, zoals oude gerechten, graffiti of de multiculturele samenleving. Het project Verhalenkabinet besteedde vooral aandacht aan geschiedenis en tradities.

Verhalenkabinet (Regio Hoeksche Waard)

Het verhalenkabinet is een project voor senioren. Veel senioren dragen mooie verhalen met zich mee. Omdat niet iedereen een schrijver is of zich een schrijver voelt bestaat het risico dat deze verhalen verloren gaan. Hiermee worden stukjes geschiedenis vergeten. Het verhalenkabinet probeert dit te voorkomen door mensen de gelegenheid te bieden hun verhaal te vertellen. Dit verhaal wordt ingesproken op een multimediaal meubel dat tijdelijk staat opgesteld in een bibliotheek. Het verhaal wordt daarna digitaal opgeslagen en is via internet (<http://www.gister.nl>) te raadplegen. De verhalen vormen zo een collectieve herinnering van bewoners in een regio.

Het is soms lastig na te gaan op welke wijze aandacht is geschonken aan de verschillende aspecten van volkscultuur. Bij geschiedenis gaat het onder meer om verhalenprojecten, maar bijvoorbeeld ook om een monumentendag en een onderzoek naar de identiteit van de regio. Bij volkskunst gaat het onder meer om een muziekkuitvoering en midwintermarkten.

Verschillende aspecten van volkscultuur worden regelmatig met elkaar verbonden in één project. De jaarlijkse culturele dag op Goeree-Overflakkee gaat gepaard met vele activiteiten, onder meer op het gebied van taal, volkskunst en tradities. Het project rondom Jacoba van Beieren in HR besteedt aandacht aan vele aspecten van volkskunst, waaronder religie, tradities en ambachten.

Voor zover bekend hebben alleen de regio's DS, GO en MH in het kader van volkscultuur aandacht besteed aan het provinciale themajaar.

Samenwerking

Alle regio's hebben (voor zover bekend) bij de projecten op het gebied van volkscultuur samengewerkt met partners. Er is samengewerkt met scholen, jongerenplatforms, bibliotheken, horecaondernemers, muziekverenigingen, professionele kunstenaars, regionale archieven, streek-

---

³ In CKIJ is geen volkscultuurproject uitgevoerd.

⁴ In HR is een fotoproject niet doorgestaan.

musea, Stichting Podium, Stichting Cultuurexplosie en provinciale ondersteuningsinstellingen als Kunstgebouw en ProBiblio.

De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden in de regio's zijn divers. In vrijwel alle regio's zijn er (voor zover bekend) zowel structurele als incidentele samenwerkingsverbanden. Sommige verbanden zijn nieuw, andere bestonden al. Samenwerkingspartners zijn betrokken bij de ontwikkeling, organisatie, uitvoering, voorbereiding of natraject van een project.

Publieksbereik

In tabel 4 is het bereik weergegeven van de projecten uit de drie programmalijnen. Er is hierbij onderscheid gemaakt tussen actieve en receptieve participatie. Op basis van de inhoudelijke verantwoordingen bleek het niet mogelijk om de bereikcijfers uit te splitsen naar de verschillende programmalijnen.

Tabel 4 Bereik regionale projecten per doelgroep in 2011

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar	30.835	33.805
kinderen buitenschools 6-12 jaar	11.745	5.210
jongeren binnenschools 12-18 jaar	10.100	6.620
jongeren buitenschools 12-25 jaar	17.720	4.835
55-plussers	20.405	8.385
niet-westerse allochtonen	390	2.095
andere specifieke doelgroepen ¹	18.390	2.465
overig	125.195	11.030
totaal	234.780	73.445

¹ Andere specifieke groepen die bereikt zijn: vrijwilligers, mensen met een verstandelijke beperking en jongeren uit gezinnen met een laag inkomen.

Uit tabel 4 blijkt dat met de verschillende projecten minstens 234.000 inwoners in Zuid-Holland zijn bereikt. Ruim 73.000 inwoners namen ook actief deel aan projecten, bijvoorbeeld door een workshop te volgen of deel te nemen aan een muziekvoorstelling. Sommige regio's hebben geen (of onvolledige) bereikcijfers vermeld, waardoor de genoemde aantallen een onderschatting zijn van het werkelijke aantal inwoners dat heeft deelgenomen aan projecten. Een groot aantal personen is waarschijnlijk bij zowel receptieve als actieve bereik geteld, omdat veel projecten zowel receptieve als actieve vormen van participatie omvatten.

Hoewel geen exacte gegevens per programmalijn bekend zijn, is wel duidelijk dat de projecten op het gebied van amateurkunst de meeste deelnemers hebben bereikt, zowel wat betreft actieve participatie (amateurkunstenaars) als receptieve participatie (bijvoorbeeld mensen die naar een voorstelling of een tentoonstelling gaan). Projecten op het gebied van volkscultuur hebben veel bezoekers gehad, maar kenden relatief weinig actieve participatie. Bij cultuureducatie ontlopen actieve en receptieve participatie elkaar niet veel wat betreft bereik, voor zover dat duidelijk is uit de inhoudelijke verantwoordingen.

Vergelijking resultaten 2011 met 2009 en 2010

Amateurkunst

De doelstellingen zijn net als in 2009 en 2010 vrijwel allemaal gehaald. De vormen van amateurkunst waaraan aandacht is besteed vertoont weinig verschil met de vorige metingen. Muziek krijgt de meeste aandacht, gevolgd door beeldende kunst (dat meer aandacht kreeg dan bij de vorige meting) en theater. De aandacht voor (multi)media en schrijven is ongeveer gelijk gebleven. Belangrijkste doel bij amateurkunst is ook bij de eindmeting het bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst. Het vergroten van de bekendheid van amateurkunst is ten opzichte van de vorige metingen wel iets belangrijker geworden. Talentontwikkeling is daarentegen iets minder belangrijk geworden. Net als in 2010 hebben alle regio's in 2011 samengewerkt met vele verschillende partners en zijn de samenwerkingsverbanden divers (over 2009, de eerste meting, zijn daarover geen gegevens bekend, omdat daar niet specifiek naar is gevraagd).

Cultuureducatie

De doelstellingen van de projecten zijn ook in 2011 vrijwel allemaal gehaald. Kunsteducatie is de discipline die verreweg de meeste aandacht krijgt. Vergeleken met 2009 en 2010 is wel de aandacht voor erfgoededucatie en media-educatie iets gestegen. De meeste projecten zijn op zowel actieve als receptieve participatie gericht. Alle regio's hebben in 2011 bij de projecten samengewerkt met partners. De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden zijn divers. Hierin is geen verschil met voorgaande jaren.

Volkscultuur

De doelstellingen zijn net als bij de eerste meting vrijwel allemaal gehaald. In 2011 was er ongeveer evenveel aandacht voor geschiedenis als voor als voor volkskunst en tradities. In 2009 en 2010 was geschiedenis het aspect van volkscultuur waaraan het meest aandacht is besteed. Ook in 2011 stond bij een aantal projecten de (geschiedenis of identiteit van de) streek waar het project plaatsvond, centraal. Alle regio's hebben bij de projecten samengewerkt met partners, net als bij de voorgaande meting. De kenmerken en aard van de samenwerkingsverbanden zijn divers.

Bijlage 5

Projecten provinciale cultuurinstellingen 2011

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de projecten van de provinciale cultuurinstellingen beschreven. Er wordt ingegaan op:

- opzet van de projecten per programmalijn, waarbij de inhoud van en de samenwerking binnen projecten wordt beschreven;
- bereik van de projecten per programmalijn;
- vergelijking resultaten 2011 met 2009 en 2010.

Opzet van de projecten

Amateurkunst

Inleiding

Een aantal provinciale cultuurinstellingen heeft projecten op het gebied van amateurkunst uitgevoerd (Zuid-Hollandse Popunie, Stichting Educatieve Orkestprojecten, Kunstgebouw en Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland). De meeste doelstellingen zijn behaald. Voor Kunstgebouw geldt dat de filmwedstrijd 'Dregtshortz' niet door is gegaan wegens een te gering aantal inzendingen. Voor Kunstgebouw geldt ook dat verschillende amateurkunstactiviteiten en -presentaties pas in 2012 plaatsvinden. Niet alle gegevens van de provinciale cultuurinstellingen zijn bekend, omdat niet alle provinciale cultuurinstellingen een inhoudelijk verantwoordingsformulier (volledig) hebben ingevuld.

Inhoud van de projecten

De provinciale cultuurinstellingen hebben negen projecten uitgevoerd op het gebied van amateurkunst. Bij deze projecten is aandacht besteed aan verschillende disciplines van amateurkunst (muziek, theater/dans, beeldende kunst (multi)media en schrijven). Voor zover daarover gegevens bekend zijn, hadden deze projecten vaak het actief bevorderen van het zelf doen aan amateurkunst tot doel, maar daarnaast ook het vergroten van de bekendheid van amateurkunst en talentontwikkeling. Ook de samenwerking met partners (kunstenaars, onderwijs, toerisme et cetera) werd genoemd als doel van amateurkunstprojecten.

In het project Romeo en Julia van Stichting Educatieve Orkestprojecten is vooral aandacht besteed aan muziek en multimedia.

Romeo en Julia (Stichting Educatieve Orkestprojecten)

In 2011 is de voorstelling Romeo en Julia: East meets West in Verona achttien keer uitgevoerd in negen gemeenten. De voorstelling is voornamelijk op scholen (voortgezet onderwijs) gespeeld.

Romeo en Julia is een voorstelling gericht op leerlingen uit het voortgezet onderwijs (alle klassen en niveaus). De cast bestaat uit een slagwerker en het Koperensemble van RBO Sinfonia, twee acteurs en een zangeres. De musici spelen de rol van twee rivaliserende families en communiceren met Romeo of Julia via hun instrumenten. De zangeres is de scheidsrechter tussen deze families. Het stuk speelt zich niet af op een podium, maar achter, voor en tussen de leerlingen die in blokken tegenover elkaar zitten. Romeo richt zich veelal tot de jongens, Julia tot de meisjes. Hierdoor nemen de leerlingen ongemerkt deel aan de vete tussen de twee families. Multimedia lesmateriaal, voor zowel voorbereiding als vervolgactiviteiten, geschikt voor vmbo, havo en vwo, is speciaal voor dit project ontwikkeld door de SEOP. Een bijzondere ontwikkeling in het project zijn de workshops acteren en regisseren. Deze zijn naar aanleiding van een verzoek van een van de scholen ontwikkeld en vervolgens met succes uitgevoerd.

bron: (<http://www.romeoenjulia.net>)

Samenwerking

De instellingen hebben met zowel amateurkunstenaars als professionele kunstenaars samengewerkt. Ook is (structureel) samengewerkt met andere culturele instellingen. Zo heeft Kunstgebouw samengewerkt met kunstinstellingen zoals de Popcentrale en maatschappelijke partners, zoals zorginstellingen, heeft het Jeugdtheaterhuis samengewerkt met schouwburgen en scholen en heeft de Zuid-Hollandse Popunie samengewerkt met culturele instellingen en incidenteel samengewerkt met bewoners/burgers. Sommige samenwerkingsverbanden zijn nieuw, maar er is ook gebruikgemaakt van reeds bestaande verbanden.

Cultuureducatie

Inleiding

In totaal hebben de provinciale ondersteuningsinstellingen zestien projecten op het gebied van cultuureducatie uitgevoerd. De meeste projecten hebben hun doelstellingen behaald⁹.

Inhoud van de projecten

De meeste van de zestien projecten zijn gericht op kunst en-/of erfgoededucatie (beide acht van de zestien). Erfgoedprojecten komen voornamelijk van ProBiblio en Erfgoedhuis Zuid-Holland, de kunstprojecten zijn voornamelijk uitgevoerd door Kunstgebouw. Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland richten zich onder meer op media-educatie.

Een project op het gebied van kunsteducatie is de Molenbus van ProBiblio.

---

¹ Voor Kunstgebouw geldt dat verschillende activiteiten en -presentaties pas in 2012 plaatsvinden. Voor het project Drechtsteden kijkt (van Kunstgebouw) zijn sommige filmworkshops niet doorgegaan, waardoor er uiteindelijk minder filmpjes zijn gemaakt dan vooraf verwacht.

Molenbus (ProBiblio)

Van april 2011 tot december 2011 reed de Molenbus door provincie Zuid-Holland. De bus werd ingezet bij molens, bibliotheken en scholen. Deze themabus (in het kader van het themajaar 'Leve de molens') herbergt een kinderpersbureau, waarbij kinderen leren informatie te verzamelen, te duiden en beschikbaar te stellen met behulp van een multitouchtafel met eigen weblog (<http://www.molenkinderpersbureau.nl>) die door de kinderen wordt gevuld. Er zijn ook boeken over molens en archeologische vondsten in de bus aanwezig. De kinderen kunnen zo als junior-journalisten verslag doen van de activiteiten. In de themabus is ook een molenaar aanwezig die geïnterviewd kan worden.

In tabel 1 is per instelling te zien hoeveel projecten onder welke vorm van cultuureducatie vallen. Bijna alle cultuureducatieve projecten die zijn georganiseerd door de provinciale ondersteuningsinstellingen bevatten zowel receptieve als actieve elementen.

Tabel 1 Aantal projecten per discipline en soort participatie per provinciale instelling in 2011

provinciale instelling	totaal	kunst-educatie	erfgoed-educatie	media-educatie	meerdere	alleen actief	alleen receptief	actief en receptief
erfgoedhuis zh	5	0	3	1	0	0	1	1
jeugdtheaterhuis zh	1	1	0	0	0	0	0	1
kunstgebouw	4	4	2	3	4	0	0	4
probiblio	3	0	3	0	0	0	0	2
seop	2	2	0	0	0	0	0	0
zh popunie	1	1	0	0	0	0	0	1
totaal	16	8	8	4	4	0	1	9

Erfgoedspoor van Erfgoedhuis Zuid-Holland, Ivan en de honden van Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland, Crowdfunding van Kunstgebouw en de projecten Provinciale themajaren en Historie in de bibliotheek van ProBiblio zijn gericht op het provinciale themajaar.

Samenwerking

De provinciale cultuurinstellingen hebben met verschillende kunstenaars samengewerkt. Er is verder samengewerkt met onder meer de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed, Nederlandse kastelenstichting, stichting het Zuid-Hollands landschap en Voordekunst. Ook is samengewerkt met andere provinciale instellingen. Zo heeft Kunstgebouw samengewerkt met Erfgoedhuis Zuid-Holland en ProBiblio. De samenwerking bestond onder meer uit ontwikkelen, adviseren, geven van gastlessen, ondersteunen, beschikbaar stellen van locaties, begeleiden en uitvoeren.

Volkscultuur**Inleiding**

Erfgoedhuis Zuid-Holland, Kunstgebouw en ProBiblio hebben projecten op het gebied van volkscultuur uitgevoerd. Het gaat in totaal om zeven projecten. Voor zover bekend zijn de meeste doelstellingen van de provinciale ondersteuningsinstellingen behaald. Voor Hartslag van Zuid-Holland van Kunstgebouw geldt dat het project over twee kalenderjaren loopt en de doelstellingen niet eerder gerealiseerd kunnen worden dan in 2012.

Inhoud van de projecten

Geschiedenis en natuur/landschappen zijn de aspecten van volkscultuur waar de meeste nadruk op ligt. Voor taal, ambachten en volkskunst is naar verhouding weinig aandacht. Soms lag het

zwaartepunt van de projecten in een andere programmaliijn, zoals het project Erfgoedspoor, dat zich richt op erfgoededucatie voor het basis- en voortgezet onderwijs.

In het project Kind in mij van Kunstgebouw stond bewustwording en herkenning van de eigen regio centraal.

Kind in mij (Kunstgebouw)

Dit project bestond uit de volgende onderdelen:

- Een speelfilm gebaseerd op verhalen van bewoners, die de identiteit van de regio zichtbaar maken. Aan de film werkten zowel professionals als amateurspelers mee. Er werd zo veel mogelijk draagvlak gezocht door gebruik te maken van de regionale voorzieningen en kwaliteiten. Er is voor gekozen om een film over deze regio (Kinderdijk en Alblasserdam) te maken vanwege het themajaar 'Leve de molens!' waar de molens van Kinderdijk extra aandacht zouden krijgen.
- Een reizende fototentoonstelling van het maakproces en het landschap van Kinderdijk en Alblasserdam.

De inhoud van de projecten loopt uiteen van de organisatie van een speelfilm gebaseerd op verhalen van bewoners die de identiteit van de regio zichtbaar maakt, een molenbus die door de provincie rijdt en bij molens, scholen en bibliotheken wordt ingezet, een fototentoonstelling (van onder meer Kinderdijk) en educatieve programma's voor bibliotheken.

Samenwerking

Provinciale instellingen hebben met verschillende partners samengewerkt. Zo heeft Kunstgebouw samengewerkt met het Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland, Erasmus universiteit en castingbureau Hebbes. Er is samengewerkt op zowel het gebied van het ontwikkelen als het uitvoeren van projecten.

Publieksbereik

Amateurkunst

Van een groot deel van de projecten van de provinciale instellingen is het feitelijke bereik niet bekend. In tabel 2 zijn de bereikcijfers daarom onvolledig.

Tabel 2 Bereik amateurkunstprojecten provinciale instellingen in 2011, per doelgroep

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar		amateurkunstproject (kunstgebouw: 950)
kinderen buitenschools 6-12 jaar	vivaldi en het geheim van de nachtegaal (seop: 5.000) drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 50)	drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 6)
jongeren binnenschools 12-18 jaar	romeo en julia (seop: 3.600)	amateurkunstproject (kunstgebouw: 950) my stage! magazine (kunstgebouw: 13)
jongeren buitenschools 12-25 jaar	turbulent/highschool music competition (zuid-hollandse popunie: 2.750) drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 500)	turbulent/highschool music competition (zuid-hollandse popunie: 450) drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 40)

doelgroep	receptief	actief
55-plussers		drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 30)
niet-westerse allochtonen	drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 50)	drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 15)
andere specifieke doelgroepen		amateurkunstproject (kunstgebouw: 1.000 amateur- kunstenaars)
overige, niet-specifieke doelgroepen	drechtsteden kijkt (kunstgebouw: 6.000)	drechtsteden kijkt kunstgebouw: 75 (25-55-jarigen)

De projecten van de provinciale instellingen lijken zich voornamelijk te richten op de doelgroepen jongeren buitenschools 6-12 jaar, jongeren binnenschools 12-18 jaar en jongeren buitenschools 12-25-jarigen.

De Zuid-Hollandse Popunie richt zich specifiek op jongeren van 12-25 jaar, Stichting educatieve Orkest Projecten richt zich op basisschoolleerlingen en leerlingen voortgezet onderwijs. Kunstgebouw richt zich op alle in tabel 2 genoemde groepen.

Cultuureducatie

Van een groot deel van de projecten van de provinciale instellingen is het feitelijke bereik niet bekend. In tabel 3 zijn de bereikcijfers daarom onvolledig.

Tabel 3 Bereik projecten cultuureducatie provinciale instellingen in 2011, per doelgroep

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar	5.360 (seop) 2.025 (kunstgebouw)	2.500 (zh popunie) 5.360 (seop) 2.025 (kunstgebouw)
kinderen buitenschools 6-12 jaar	1.000 (probiblio)	1.000 (probiblio)
leerlingen voortgezet onderwijs 12-18 jaar	-	35 (kunstgebouw)
jongeren 12-25 jaar buitenschools	100 (kunstgebouw)	40 (kunstgebouw)
overig	65 (kunstgebouw) ¹ 225 (erfgoedhuis zh) ³	5 (kunstgebouw) ⁴ 30 (kunstgebouw) ¹ 225 (erfgoedhuis zh) ³ 32.000 (erfgoedhuis zh) ²
totaal	8.775	43.220

¹ Medewerkers van instellingen en ambtsdragers betrokken gemeenten.

² Leerlingen PO en VO.

³ Medewerkers van instellingen op het gebied van architectuur, vastgoed en stedenbouw.

⁴ 55-plussers.

Het is niet bekend hoeveel jongeren van 12 tot 18 jaar binnenschools op receptieve wijze met cultuur in aanraking zijn gekomen door de projecten van de provinciale instellingen. In deze leeftijdsgroep kwamen 33 leerlingen actief in aanraking met kunst en cultuur. Van de jongeren buitenschools (12 tot 25 jaar) hebben er veertig actief deelgenomen. In de verantwoordingen van de instellingen is verder niet of nauwelijks aangegeven in hoeverre er 55-plussers, niet-westerse allochtonen en andere specifieke doelgroepen zijn bereikt met de projecten.

Het publiek van de educatieve projecten door de provinciale instellingen bestond voor het overgrote deel uit basisschoolleerlingen die binnen school actief aan cultuur deelnamen. In totaal hebben ruim 43.200 personen receptief deelgenomen aan de projecten van de provinciale instellingen en ruim 40.700 personen, voornamelijk kinderen, hebben actief geparticipeerd.

Volkscultuur

Van een groot deel van de projecten van de provinciale instellingen is het feitelijke bereik niet bekend. In tabel 4 zijn de bereikcijfers daarom onvolledig. Uit tabel 4 blijkt dat minimaal 1.770 personen receptief zijn bereikt met volkscultuurprojecten en 33.000 personen (met name leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs) actief hebben deelgenomen aan een volkscultuurproject.

Tabel 4 Bereik volkscultuurprojecten provinciale instellingen in 2011, per doelgroep

doelgroep	receptief	actief
kinderen binnenschools 6-12 jaar	1.000 provinciaal themajaar (probiblio)	1.000 provinciaal themajaar (probiblio)
kinderen buitenschools 6-12 jaar	-	-
jongeren binnenschools 12-18 jaar	-	16 - kind in mij/fototentoonstelling (kunstgebouw)
jongeren buitenschools 12-25 jaar	-	-
55-plussers	-	-
niet-westerse allochtonen	-	-
andere specifieke doelgroepen	-	-
overige, niet-specifieke doelgroepen	770 - kind in mij/fototentoonstelling (kunstgebouw) ¹	32.000 erfgoedspoor (erfgoedhuis zh) ²
totaal	1.770	33.016

¹ Algemeen publiek vanaf 16 jaar.

² Leerlingen PO en VO.